

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΜΑΙΟΥ, 1857.

ΤΟΜΟΣ Η'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 171.

ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΡΟΥΤΑΣ

καὶ ὁ περὶ Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥωμαίων
λόγος αὐτοῦ.

—•••••

Εὐτυχήσαντες μόνον κατ' αὐτὰς ν' ἀναγνώσω-
μεν τὸν περὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διεξοδικὸν λό-
γον, τὸν ἐκφωνηθέντα μὲν ὑπὸ τοῦ Κ. Κ. Ἀσω-
πίου ἐν τῷ Ὀθωνεῖ Πανεπιστημίῳ ἐπὶ τῆς ἀνα-
δοχῆς τῆς δευτέρας αὐτοῦ Πρυτανείας, κατὰ χωρι-
σθέντα δὲ κατὰ πρῶτον ἐν τῇ ἐφημερίδι τῶν Φιλο-
μαθῶν, καὶ εἴτα ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ ἐκδοθέντα
ὑπὸ τοῦ πεπαιδευμένου Συντάκτου αὐτῆς, τοῦ ἄλ-
λως γνωστοῦ ἐκδότου τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Λεξικοῦ,
Κ. Δ. Πανταζῆ, ἐθαυμάσαμεν τὴν φιλοπατρίαν καὶ
πολυμάθειαν, αἵτινες ἐν τούτῳ, ὡς καὶ ἐν τοῖς λοι-
ποῖς τοῦ συγγραφέως πολυσειδέσι πονήμασιν ἀείποτε
καταφαίνονται.

Περὶ Μεγάλου δὲ Ἀλεξάνδρου πραγματευόμενος
ὁ σοφὸς Πρύτανης, ἐπελήφθη, ὡς εἰκὸς, καὶ τοῦ

πολυθρῦλλήτου ἐκείνου περὶ Ῥωμαίων καὶ Ἀλε-
ξάνδρου ζητήματος, τοῦ ὑπὸ Τίτου τοῦ Λιβίου ἐν
τῷ Θ' βιβλίῳ τῶν Ἱστοριῶν του προβληθέντος.
Ἀλλὰ τοῦτο ἀκροθιγῶς μόνον ψάβων ἐν τῷ λόγῳ
αὐτοῦ, ἐκτενέστερον διεξερευνᾷ ἀκολουθῶν ἐν τῇ
ρμῇ τῶν ἐπισυνημένων αὐτῇ σημειώσεων, καθ'
ἣν παρατηρεῖ ὅτι καίτοι ἄλυτον, κυρίως εἰπεῖν, τὸ
ζήτημα ὄν, ἐνεκα ὅμως τῆς σπουδαιότητος τοῦ
θέματος, καὶ τοῦ ἐπιφανοῦς ἱστορικοῦ, τοῦ προτεί-
ναντος αὐτὸ, ἐγένετο ἀντικείμενον μελέτης οὐκ ὀλί-
γων, ὃν οὐδεὶς ὑπὲρ τῆς λύσεως τοῦ Λιβίου ἀπε-
ράνθη. Παρακατιῶν δὲ μνημονεύει τοὺς διασημο-
τέρους τῶν περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀσχοληθέντων
συγγραφέων, συμπαρατιθέμενος ἐν περιλήψει καὶ
τοὺς οὐσιωδέστερους εἰς τὴν δοξασίαν τοῦ Λιβίου
ἀντιμαχομένους λόγους αὐτῶν, ὡς τοὺς τοῦ Γιλλιε-
σίου, Νειβούρου, Γροτίου καὶ Δωνοῦς, οἵτινες, πλὴν
τοῦ τελευταίου ἐκκρεμῆς ἀφάντος τὸ ζήτημα, ἀ-
παντες διαφωνοῦντες μόνον κατὰ τὰ ἐπουσιώδη αὐ-
τοῦ, ὁμοφρόνως δοξάζουσιν ὅτι, εἰ τυχὸν ὁ Ἀλέ-
ξανδρος ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Ῥώμης, οἱ Ῥω-
μαῖοι ἤθελον ἀναμριλέκτως ἡττηθῆ.

Μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν συγγραφέων, οἵτινες

κατεγίνοντο ὅπως ἀναγνώσῃ τὴν πατριωτικὴν μὲν, ἄλλως δὲ σφαλερὰν καὶ ἀνυπόστατον τοῦ Ῥωμαίου ιστορικοῦ δοξασίαν, περιώνυμος ὑπάρχει καὶ ὁ Βενετὸς ιστοριογράφος Παῦλος Παρούτας, ἐξετάσας τὸ ζήτημα ἐν τινι τῶν *Πολιτικῶν* αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ῥώμης, Ἀθηνῶν καὶ Βενετίας Λόγων.

Καὶ ποιεῖται μὲν μνείαν τοῦ συγγραφέως τούτου ὁ Κ. Ἀσώπιος, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς κατ' ἐκείνον λύσεως τοῦ ζητήματος, καθότι οὔτε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πόνημα ὑπῆρχεν ἐν τῇ δημοσίᾳ τῶν Ἀθηνῶν Βιβλιοθήκῃ, οὔτε τὰς σημειώσεις αὐτοῦ εὑρεν ἐκ τῆς ἐν Κερκύρᾳ πάλαι ποτὲ ἀναγνώσεως τοῦ συγγράμματος. Λέγων δὲ ὅτι τοῦτο ἔδειξεν αὐτῷ ὁ ἱππότης Ἀνδρέας Μουστοξύδης, δικαίως ἀποκαλεῖ αὐτὸν κλέος τῆς Κερκύρας, καὶ ἄξιον τῶν Εὐγενίων καὶ Θεοτοκῶν κατὰ τὴν παιδείαν διάδοχον.

Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Ἕλληνες, ἀποτεινόμενοι ἤδη τὸν πολυετῆ καὶ σιδηρὸν ζυγὸν τῆς δουλείας των, ἠγωνίζοντο πρὸς ἀνάγκησιν τῆς ἐπιποθείτου ἐλευθερίας, καὶ, ἀπαράμιλλα ἀνδραγαθήματα διαπράττοντες, ἔργῳ ἀνεδεικνύοντο ἄξια τέκνα ἐνδόξων προγόνων, τοῦθ' ὅπερ, εἴτε τὸ μῖσος, εἴτε ἰδιότροπός τις παιδείας ἐπίδειξις ἠρνεῖτο αὐταῖς, ἐν Κερκύρᾳ τότε ὑπὸ τὴν προστασίαν Ἀγγλοῦ, Ἑλληνικωτέρου καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων, ὧν τὴν πίστιν ἠσπάσθη, καθιδρύετο τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον, ἐνθα τὴν πανταρχοῦσαν τῆς Ἑλλάδος συρρέουσιν καὶ παιδεῖας ὁρεγόμενῃ Ἑλληνικῇ νεολαίᾳ ἐδίδασκον ἄνδρες ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ κεκοσμημένοι, συγκοπιῶντες ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἔθνους ἐκείνου, ὅπερ, ἀρχαῖον μὲν καὶ ἐνδοξόν, ἀλλὰ παρ' ὀλίγον λησμονηθέν ὄνομα φέρων, ἐμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ εἰσέλθῃ, αἵματοσταγὲς εἰσέτι, εἰς τὸν χορὸν τῶν αὐτονομουμένων τῆς Εὐρώπης κρατῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν καθηγητῶν, τῆς ἐπιφανοῦς καὶ σοφῆς τῶν ὁποίων ἡζιώθη ἀκροάσεως, σημειώνεται ἡ Κέρκυρα μνημονεύουσα τὸν παρόντα Ἡρώτανιν τοῦ Ὁθωνεῖου Πανεπιστημίου Κωνσταντίνον Ἀσώπιον, πρὸς ὃν πολλῶ μᾶλλον εὐγνωμονεῖ, διότι καὶ τοι τῆς βελτιωθείσης τοῦ ἔθνους τύχης προσκαλεσάσης αὐτὸν εἰς τὴν μικρὰν καὶ μόνην ἐλευθερίας τυχοῦσαν γωνίαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, δὲν ἐγένετο ἡμῶς ἐπιλήσμων τῆς νήσου ταύτης, πρὸς ἣν συνδέεται διὰ θυμῶν ἀναμνήσεων. Ἀξιόχρεον περὶ τούτου μαρτυρίαν παρέχουσιν ἡμῖν πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τῶν διαφόρων αὐτοῦ πονημάτων χωρία, οὐχ ἥττον δὲ, εἰ ἀληθῶς ἔχει ὅτι τῶν πολιτῶν ἡ εὐδοξία ἀντανανκάζεται εἰς τὴν πατρίδα, ἢ, περὶ ἧς ἐλέγομεν ἀνωτέρω, σημειώσεις, ἐνθα ἐντιμὸς μὲν ἄλλως δὲ δικαία γίνεται μνεία τοῦ περικλεοῦς Μουστοξύδου, ὅστις, ἀναγνούς τὸν περὶ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Λόγον, ἠδὲ τὴν ἡσθάνθη συγκίνησιν, καὶ τούτου ἡμεῖς αὐτοὶ μάρτυρες ἐγενόμεθα, ἀναπολήσας ὁ πολυμαθὴς γέρον δι' ἐκείνου καὶ τὴν ἀρχαίαν πρὸς τὸν Κ. Ἀσώπιον φιλίαν, καὶ τὴν ποτὲ ἀκμάζουσιν κατάστασιν τῆς Δημοσίας Ἑκπαιδεύσεως ἐν Ἑπτανήσῳ.

Μὴ ὀφείλοντες δὲ, οὐδὲ δυνάμενοι ν' ἀφροντιστῶμεν περὶ τῶν πατρίων, θέλοντες δὲ μικρόν τι τεκ-

μήριον τῆς ἡμετέρας εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Κ. Ἀσώπιον νὰ προσενέγκωμεν, ἐλάβομεν παρὰ τοῦ σοφοῦ ἡμῶν συμπολίτου, οὗ τινος ἡ φιλοφροσύνη ἐνεθάρρυνε καὶ καθοδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν μελέτην τῆς πατρίου ιστορίας, τὸν περὶ Ῥωμαίων καὶ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ Παρούτα Λόγον, ὃν καὶ μετεγλωττίσαμεν εἰς τὴν ἡμετέραν, εὐελπιστοῦντας ὅτι τὴν οἰανδήποτε ταύτην μετάφρασιν θέλει ἀσμένως ἀποδεχθῇ ὁ Κ. Ἀσώπιος, ἐπιδὼν εἰς τὸ ἀγαθὸν τῆς προαιρέσεως μᾶλλον, ἢ εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ προσενεγκόντος.

Ἀλλ' ἀναγκαῖον ἴσως νὰ προτάξωμεν ἐνταῦθα καὶ ὀλίγα τινὰ περὶ τε τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πύλου Παρούτα, συνεκρινθέντες τὰ πλεῖστα ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ ἀνδρός, ἥτις συνετάχθη ὑπὸ Ἀποστόλου τοῦ Ζήνου, καὶ προκηρτίζεται τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τὸ 1718 γενομένης ἐν Βενετίᾳ μετατυπώσεως τῶν ἱστοριῶν τοῦ Παρούτα. Ἐγεννήθη οὗτος τῇ 14 Μαΐου τοῦ ἔτους 1540 ἐν Βενετίᾳ, καὶ ἐκ παιδὸς ἐπέδειξε μεγάλην παρὰ τὴν ἡλικίαν του σοβαρότητα χαρακτῆρος, ἀκραν καλοκαγαθίαν καὶ θαυμαστὴν ἀξύνειαν. Μεταβάς ἀκολουθῶς εἰς Παταύιον διήκουσε τῶν περιφανεστέρων καθηγητῶν, διδασκθεὶς ἐξαιρετικῶς τὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα, μόλις ἐν καὶ εἴκοσιν ἔτη γεγονώς, συνέστησεν ἐν τῷ οἴκῳ ἰδιωτικὴν Ἀκαδημίαν, εἰς ἣν συνέβησαν ἅπαντες τῆς πόλεως ἐκείνης οἱ νέοι, ὅσοι, ζήλῳ παιδείας κινούμενοι, ἐτρέποντο εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ νοῦς των καὶ τὴν προσαπόκτησιν νέων γνώσεων. Μεταξὺ δὲ τούτων διεκρίνοντο Ἀνδρέας ὁ Μαυροκηνός, ὁ ἀκολουθῶς διαδεξάμενος τὸν Παρούταν εἰς τὴν ἱστοριογραφίαν τῆς πατρίδος του, ὁ διάσημος ποιητὴς καὶ φιλόλογος Μαφαῖος Βενέριος, ὁ προαχθεὶς ὀψιμαίτερον εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῶν ἐν Κερκύρᾳ Λατίνων, καὶ ὁ γνωστὸς τοῦ Πλάτωνος μεταφραστῆς πλατωνικῆς Λέξης Βέμβος. Αἱ συνεδριάσεις αὗται καθ' ἃς, συζητήσεων περὶ τε τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου γενομένων, ἠγόρευεν ὁ Παρούτας μετ' εὐγλωττίας καὶ ἐτοιμότητος πνεύματος οὐ τῆς τυχεύσεως, περιεποίησαν αὐτῷ τὴν ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν τῶν συμπολιτῶν τοῦ, οἵτινες ἔκτοτε προεῖδον ὅτι ἐμελλε ποτε, ὡς καὶ ἐπεσυνέβη, νὰ προσέλθῃ εἰς τὰ μείζονα τῆς πατρίδος του πολιτικὰ ἀξιώματα.

Παρακολουθήσας δὲ κατὰ τὸ 1562 Μιχαὴλ τὸν Σουριανὸν καὶ Ἰωάννην da Legge, πρέσβει τῆς Πολιτείας τῶν Βενετῶν παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι Μαξιμιλιανῷ, ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν ταιούτων ἀξιολόγων διπλωματῶν, ἐμπειρος ἐγένετο κατὰ τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων πραγμάτων παρὰ ταῖς ἀύλας τῶν Ἡγεμόνων.

Νυμφευθεὶς δὲ μετὰ τρία ἔτη, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπαλλαγείς τῶν παντὶ λογίῳ ἀφορήτων οἰκιακῶν μεριμνῶν, ἔκτοτε ὅλον ἑαυτὸν ἀφιέρωσεν εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ μελέτας, πρῶτον τῶν ὁποίων πρῶτον ὑπῆρχεν ὁ ὠραῖος ἐπικήδειος λόγος ἐπὶ τῶν πεσόντων ἐν τῇ παρὰ ταῖς Ἑχινάσι τὸ 1571 γενο-

μένη κατὰ Τούρκων μάχη, καθ' ἣν ἡ Ἑλλάς ἐθρήνησεν ὀκτὼ χιλιάδας τῶν τέκνων της, περὶ ὧν ὁμοῦς οὐδεμία ἐγένετο μνηεῖα, διότι πάντες ἐδόξαζον ὅτι ἡ δουλεία εἶχεν ἤδη ἐξαλείψει τοὺς Ἕλληνας ἐκ βιβλίου ζώντων.

Οὐ πολὺ δὲ μετὰ τὴν νίκην ταύτην ἡ τῶν Βενετῶν Γερουσία, ἐπιδοῦσα εἰς τὴν τότε ἐνυπάρχουσαν μεταξὺ τῶν κατὰ τοῦ Τούρκου συμμαχισάντων ἡγεμόνων διαφωνίαν, καὶ ἀνυπολόγητον, ἐνεκα τῆς βραδύτητος αὐτῶν ἀπολέσασα πρὸ μικροῦ τὴν Κύπρον, ἐκινδύνευε τότε διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ν' ἀποβάλῃ καὶ τὴν Κρήτην, περὶ ἣν, ὡς ἐφαίνετο, ἐπωφελιμὰ ὁ Σουλτάν Σελίμης, ὡρίμως σκεψαμένη, διηλλάγη μετ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τότε πολλοὶ ἠγέρθησαν κατὰ τῆς ἀποράσεως ταύτης καὶ, οὐδόλως εἰσδύοντες εἰς τὰς ὑποκεκρυμμένας αὐτῆς αἰτίας, διέσυρον αὐτὴν δημοσίως τε καὶ μὴ, ὡς δὴθεν ἀντικειμένην εἰς τὸ ὄφελος καὶ τὴν εὐδοξίαν τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος, ὁ Παρούτας, ἄριστος πολίτης ὢν, ὅπως ματαιώσῃ τῶν κακοβούλων τὰς σπερμολογίας, συνέταξεν ἀπολογητικὸν τινα λόγον, ἀνέκδοτον εἰσέτι, καθ' ὅσον γινώσκουμεν, δι' οὗ ἀπέδειξε τὴν σύνεσιν τῆς τῶν Βενετῶν Γερουσίας· ἀλλ' ἵνα πάντα ἐνδοιασμόν ἀφαιρέσῃ ἐκ τοῦ πνεύματος τῶν δυσπειθεστέρων, προσέθετο τότε νὰ συγγράψῃ τὰ τρία βιβλία τῆς Ἱστορίας τοῦ Κυπριακοῦ πολέμου, ἅτινα ἀποτελοῦσι μέρος πάντῃ κεχωρισμένον τῶν ἐτέρων δώδεκα βιβλίων τῆς Βενετικῆς Ἱστορίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπεχείρησεν εἰμὴ ἀφοῦ ἀκολουθῶς ἀνεδείχθη ἱστοριογράφος τῆς Πολιτείας.

Τῆς ἀναδείξεως ταύτης προηγήθη ἡ ἀποπεράτωσις καὶ ἡ ἐκδοσις τῆς *Τελειότητος τοῦ Πολιτικοῦ βίου* εἰς διάλογον, ἥτοι συγγράμματος μετενεχθέντος διὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν Ἀγγλικὴν καὶ Γαλλικὴν. Ἐνεκα δὲ τοῦ πονήματος τούτου καὶ τῶν *Πολιτικῶν* αὐτοῦ λόγων, οἵτινες μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως ἐξεδόθησαν, κατετάχθη μεταξὺ τῶν δεξιωτέρων πολιτικῶν καὶ γλαφυρωτέρων συγγραφέων οὐ μόνον τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ καὶ σύμπαντος τοῦ πεπαιδευμένου κόσμου. Οἱ λόγοι οὗτοι διαιροῦνται εἰς δύο βιβλία, ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιέχει δεκαπέντε, στρεφομένους περὶ ἀντικείμενα ἀποβλέποντα τὰ ἀρχαῖα κράτη, τὸ δὲ δεύτερον, δέκα μόνον λόγους ἀναφερομένους εἰς τὰ τῆς Πολιτείας τῶν Βενετῶν καὶ εἰς χρόνους οὐ πολλῷ ἀπέχοντας ἀπὸ τῶν τοῦ συγγραφέως. Ἐν τῷ πρώτῳ Βιβλίῳ τρεῖς μόνον λόγοι πραγματεύονται περὶ Ἑλληνικῶν ὑποθέσεων, ὁ δεύτερος, ὁ καὶ ὑφ' ἡμῶν μετενεχθείς, ὅστις ἄλλως ἔχει κοινὴν καὶ μετὰ τῶν Ῥωμαίων τὴν ὑπόθεσιν, ὁ δέκατος τέταρτος, διαλαμβάνων περὶ τῶν αἰτίων, δι' ἃς οἱ Ἕλληνες δὲν ἐξέτειναν ἐπὶ πολὺ, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι, τὰ ὅρια τοῦ Κράτους αὐτῶν, καὶ περὶ τοῦ πῶς ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὁ δέκατος πέμπτος, ἐξετάζων ἐὰν ἦναι δίκαιος ὁ τῶν Ἀθηναίων ὁστρακισμὸς καὶ ὠφέλιμος εἰς τὴν διατήρησιν μιᾶς δημοκρατίας. Ὁ Ἀπόστολος Ζήνων ἐν τῇ βιογραφίᾳ

τοῦ Παρούτα, μεγάλους ἐπαίνους ἀποδίδων εἰς τοὺς λόγους τούτους, προσεπιφέρει καὶ πολλῶν ἄλλων, ταῦτο τοῦτο ποιούντων, ἀνδρῶν τὰς μαρτυρίας· ἀλλ' ἡμεῖς προκρίνομεν ἀντ' αὐτῶν τὴν κρίσιν ἀρμδιωτέρου δικαστοῦ, ἐκείνου τουτέστι τοῦ πολυμαθοῦς καὶ γλαφυροῦ συγγραφέως τῆς δυστυχῶς ἡμιτελοῦς ἀπομεινάσης Ἱστορίας τῆς Βενετικῆς Φιλολογίας, Μάρκου τοῦ Φοσκάρινου, τοῦ ἀκολούθως περιελθόντος εἰς τὸ ἀνώτατον τῆς Πολιτείας ἄξιωμα. Λέγει λοιπὸν οὗτος ὅτι ἀπὸ τῶν διαφωνισάντων τὰ τῆς Πολιτείας τῆς Ῥώμης οὐ μικρὰν τιμὴν περιποίησεν εἰς ἐκυτόν Παῦλος ὁ Παρούτας διὰ τῶν λόγων του, οἵτινες, κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν ὀξυνουστέρων πολιτικῶν, ὑπερβάλλουσι πάντα τὰ παραπλησίον εἶδους πονήματα· καθότι ἀπτόμενος ἔστιν ὅπου τῶν μᾶλλον λαμβανόντων πολιτικῶν λόγων τοῦ Κράτους ἐκείνου, καὶ τῶν αἰτίων τῆς πρόδου καὶ πτώσεως αὐτοῦ, ἀποκαλύπτει εἰς τοὺς ἀναγνώστας ὅσα ὀλίγοι κατανοοῦσι διεξερχόμενοι τὰς ἱστορίας.»

Ἐνεκα λοιπὸν τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ἀξίας καὶ συνέσεως ὤφειλον οὗτοι, ὡς εἰκὸς, νὰ παράσχωσιν οὐ μικρὰ βοηθήματα τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένοις· καὶ τῷ ὄντι γινώσκουμεν ὅτι: μεγάλως ὑπ' αὐτῶν ὠφελήθη ὁ Μοντέσκιος ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ γνωστοῦ πονήματός του περὶ τῶν αἰτίων τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς πτώσεως τῶν Ῥωμαίων. Προσθετέον δὲ, εἰς ἔπαινον αὐτῶν, ὅτι ἠξιώθησαν καὶ Γερμανικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Σχμουήλου τοῦ Στρουμίου, καὶ Γαλλικῆς, ὑπὸ τοῦ Κυρίου Villars, εἰ καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος, μετ' ἀναιδείας, δυστυχῶς οὐχὶ πάντα ἀπαραδειγματίστου καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, σιωπῶν τὸ ὄνομα, σφετερίζεται τὴν δόξαν τοῦ περιωνύμου Ἰταλοῦ.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει, κατὰ τὸ ὁποῖον προήχθη εἰς φῶς κατὰ πρῶτον ἡ *Τελειότης τοῦ Πολιτικοῦ βίου*, ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν Ἀλφίζιος ὁ Κονταρίνης, ὅστις πρὸ δύο μόνον ἐτῶν ἀναδειχθείς ἱστοριογράφος τῆς Πολιτείας, δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ δείγματα τῆς περὶ τὸ δυσχερές τοῦτο ἔργον δεξιότητός του. Δὲν ἐδίστασεν ὁμοῦς ἐπὶ πολὺ τὸ Συμβούλιον τῶν δέκα ὅπως ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ διαδόχου του. Ἦτο τοσοῦτον μεγάλη καὶ γενικὴ ἡ φήμη τῆς ἱκανότητος τοῦ Παρούτα, ὥστε, καὶ τοὶ σταθερῶς ἐκλεγόμενοι εἰς τὸ ὑπουργεῖμα τοῦτο ἀνδρῶν προεδηκότων τὴν ἡλικίαν καὶ δεδοκιμασμένης ἐν τοῖς πολιτικοῖς πείρας, τότε ὁμοῦς παντὸς ἄλλου λόγου ὑπερίσχυσεν ἡ ἐγνωσμένη εὐφυΐα καὶ πολυμαθία αὐτοῦ, παμψηφεί ὡς ἐκ τούτου ἱστοριογράφου διορισθέντος κατὰ τὸ 1579. Ἀδύνατον δὲ εἰπεῖν ὁ πόσον ἐμακάρισεν ἑαυτὸν ὁ Παρούτας ἔνεκα τοῦ ἔργου τούτου, δι' οὗ εὗρέθη εἰς θέσιν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐδοξίαν τῆς πατρίδος δι' αὐτῶν ἐκείνων τῶν φιλολογικῶν ἐνασχολήσεων, αἵτινες ἦσαν λίαν προσφιλεῖς αὐτῷ.

Ἡ Βενετικὴ τοῦ Παρούτα Ἱστορία, ἐκ δώδεκα, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, βιβλίων συγκειμένη, περιέχει πᾶν ὅ,τι, ἐν τῇ Πολιτείᾳ κυρίως, ἀξιωματικῶς

νευτον συνέβη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1513 μέχρι τοῦ 1551. Τὴν συγγραφὴν αὐτῆς κατ' ἀρχὰς μὲν ἤρξατο ὁ Πικρούτζος λατινιστὴ, ἀλλ' ἐν ᾧ τέσσαρα βιβλία, ὧν τὸ ἐν περιεσώθη, εἶχεν ἤδη συγγράψαι εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην, μεταγνοῦς ἀκολούθως, καὶ ταῦτα καὶ τὴν λοιπὴν ἱστορίαν συνέταξεν ἰταλιστὴ. Ταλευτήσας ὁμῶς πρὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, δὲν ἐλαβε τὴν εὐχαρίστησιν ν' ἀκούσῃ τοὺς ἐπαίνους, μεθ' ὧν παρὰ πάντων ἀπεδέχθη, ἀποῦ μετὰ ἐπτὰ ἔτη ἀπὸ τῆς ἀποβιώσεως αὐτοῦ ἐξέδωκεν αὐτὴν εἰς φῶς οἱ υἱοὶ του.

α Δὲν δύναμαι, λέγει ὁ Τιραβόσκος, ν' ἀποσιωπήσω τὰ σπάνια προτερήματα τῆς ἱστορίας ταύτης, ἥ ὅποια, εἴτε διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν μεθ' ὧν συγγράφη, εἴτε διὰ τὴν σεβαρότητα τοῦ ἔρους, σὺγχι μὲν κομψοῦ, ἀλλὰ πλήρους μεγαλοπρεπείας καὶ ἰσχύος, εἴτε διὰ τὰς εὐστόχους καὶ ἀκριβεστάτας σκέψεις τοῦ συγγραφέως, οὐ μόνον σιγκαταλέγεται μετὰ τῶν καλλιτέρων τῆς Ἰταλίας ἱστοριῶν, ἀλλὰ καὶ ὀλίγχι δύνανται πρὸς αὐτὴν κατὰ τὴν ἀξίαν νὰ παραβληθῶσιν. Ἠξιώθη δὲ καὶ ἀγγλικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Ἀρρίγου Καρύου, ἐκδοθείσης ἐν Λονδίῳ τὸ 1657.

Τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἱστορίας ταύτης, ἀφηγουμένη πολλὰ γεγονότα ἀναφερόμενα εἰς τὴν πολυδάκρυον ἐπαχὴν τῆς πολυετοῦς ἡμῶν δουλείας, συνιστῶμεν ἰδίως εἰς τὴν φιλόπονον τῆς Ἑλλάδος νεολαίαν, ἥτις, τρεπομένη πρὸς τὰ ὀμιχλώδη τῆς ἀρκτου ἀποκυήματα, ὀλιγορεῖ, ὡς μὴ ὤφειλε, τὴν, καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸ ἦθος κοινὸν ἔχουσιν πρὸς τὴν ἡμετέραν, Ἰταλικὴν φιλολογίαν.

Ὁ Παρούτας ἐπέστη πάσης πολιτικῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς ἡλικίας τεσσαράκοντα ἔτων. Πρὸς ἐκείνους δὲ, ὅτινες γινώσκοντες τὴν ταχίστην ὀριμότητα τῆς κρίσεώς του, ἠρώτων αὐτὸν περὶ τῆς ἰδιοτρόπου ταύτης ἀποχῆς ἀπὸ παντὸς ὑπουργήματος, ἀπεκρίνατο ὅτι ὁ ἀγαθὸς παλῆτης, ὁ προνοῶν περὶ τῆς ὀφειλῆς τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἰδέας αὐτοῦ φήμης, ὀφείλει διὰ τῆς πολυετοῦς σπουδῆς καὶ τῆς μεγάλης γνώσεως τῶν ἀνθρώπων νὰ καταστῇ ἄξιος τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων πρὶν ἢ ζητῆσθαι αὐτά. Ἀκολούθως ὁμῶς περιῆλθεν εἰς τὰ μάλλον διακεκριμένα ἀξιώματα τῆς πατρίδος του, ἐκτὸς τοῦ ἀνωτάτου, οὗτινος, ὡς πάντες ἐδόξαζον, ἤθελε τύχει, εἰμὴ ὁ θάνατος προέμῳς ἀπέταμνε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Καθότι κατὰ τὸ πεντηκοστὸν ἄγῃσαν καὶ τελευταῖον ἔτος τοῦ βίου του, εἰς δύο ἤδη πρεσβείας ἀποσταλείς καὶ μέλλων νὰ μεταβῇ ἐκ τρίτου πρεσβευτῆς, αἶρνης καταλήρηθη ὑπὸ κακοῦθους πυρετοῦ, ὅστις ἀφάρπασεν αὐτὸν τοῦ ζῆν τῇ 6 Δεκεμβρίου τοῦ 1598 ἐν μέσῳ τῶν θρήνων τῆς ὅλης πατρίδος.

Ἐάν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐστρεφε τὸν νικηφόρον αὐτοῦ στρατὸν κατὰ τῆς Ἰταλίας, πῶς ἤθελον ἀποβῇ τὰ τῆς Ρώμης;

Ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις κατέστη τῆς Ρώμης ἡ πολιτεία ὑπὲρ πᾶν ἄλλο κράτος εὐδαιμονεστάτη,

ὥστε εὐλογον αἰτίαν ἔσχεν ὁ Σοφὸς ἐκείνος νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Τύχη καὶ ἡ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐχθρὰ αὐτῆς, Ἀρετὴ ἀνακωχὴν ἐποίησαν πρὸς ἀλλήλας ὅπως ἀναδιβάσωσι τὴν πόλιν ἐκείνην εἰς τὸν ὑπατον τοῦ μεγαλείου βαθμόν. Τοῦτο δὲ μάλιστα καταφανέστερον γίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ πολιτεία ἐκείνη ἀπῆλ- λάγη τῆς ἀνάγκης, εἰς ἣν ἄλλως ἢ τῶν χρόνων περιτροπῇ ἤνεγκεν αὐτήν, ν' ἀντιπαρατάξῃ τὰ ὅπλα τῆς πρὸς τὰ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις νικήσας ἤδη τὸν Δαρεῖον καὶ χειρώσας τὴν Περσίαν καὶ ἄλλα ἔθνη, δὲν συνέλαβε τὴν σκοπὴν νὰ τραπῇ πρὸς τὴν Εὐρώπην, καὶ μάλιστα τὴν Ἰταλίαν, πρότερον, ἢ, ὡς ἐποίησε, πρὸς τὰ πέρατα τῆς Ἀνατολῆς, καὶ οὐ τινος τῆς ζωῆς ἢ διάρκειας, ἀποπε- ρατώσαντος ἤδη τοσαῦτα καὶ τελικαῦτα ἐπιχειρήματα, δὲν παρετάθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ πα- ριέλθῃ νικηφόρος τὰς λοιπὰς τῆς ὑψηλοῦ χώρας, ἄς τέως μὲν δὲν εἶχε διὰ τῶν ὀπλων αὐτοῦ ψαύ- σαι, ἀλλ' ὧν, ἐνεκα τῆς ἀμέτρου φιλαρχίας του, διὰ τοῦ λογισμοῦ του ἐδόκει κρατεῖν.

Ἀλλὰ δῆλον ὅτι πλείστου λόγου ἄξιον σκο- πῆσαι ὅποια τις ἡ ἐκβάσις τῶν τῆς Ρώμης, εἰ πρότερον τοιαύτη τις ἰδέα ἐπήρχετο τῷ Ἀλεξάν- δρῳ, ἢ ὀφιαίτερον ὁ χρόνος συνέπραττεν εἰς πραγ- ματοποιήσιν αὐτῆς. Ὑπεκινήθη ἡ ἀμφιβολία αὕτη ὑπὸ Τίτου τοῦ Λίβιου ἐν τῷ Θ' βιβλίῳ τῆς πρώτης δεκάδος τῶν ἱστοριῶν του, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ πραγματευθῇ περὶ τοῦ ἐνδεχομένου γενέσθαι, εἰ τυ- χὸν οἱ τῶν Ρωμαίων στρατηγοὶ ἐμελλον νὰ πολε- μήσωσι πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἀλλὰ πᾶν τὸ πρὸς τὴν δοξασίαν αὐτοῦ ἀντιμαχόμενον παραλιπὼν, πᾶ- σαν κατέβαλε σπουδὴν πρὸς τὸ ἀποδείξαι ὅτι τὰ τῆς Ρώμης στρατεύματα, ἐάν ποτε συνήρχαντο εἰς μάχην μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἤθελον ὑπερτερῆται. Τοῦτο δὲ τοσοῦτον θετικῶς ἐκ- φέρει, ὥστανε προσεμαρτυρεῖτο καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀποτελέσματος. Διάφορα ὁμῶς πρὸς τὴν δόξαν ταύτην ἀντιφερόμενα ἐπιχειρήματα δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ καὶ ἐκ πλείστων τῶν αὐτῶν ἐκείνων πραγμάτων, ἅτινα ὁ Λίβιος περὶ τῶν Ρωμαίων αὐ- τοῦ ἀφηγεῖται.

Ὅπως ἀληθῶς γνωρίσωμεν τὸν μὴ πῶ τελεσθέν- των τὸ ἀποβησόμενον, οὐδὲν ἔχομεν ἀσφαλέστερον κινῶνα ἢ τὰ ἤδη τελεσθέντα πράγματα, ἅτινα διὰ πιθανῆς εἰκασίας ὀδηγοῦσιν ἡμᾶς εἰς εἰσδύσωμεν εἰς τὸ ἐνδεχόμενον καὶ τῶν λοιπῶν ἀποτέλεσμα, ἐάν ποτε ἐξετελοῦντο. Ἀς προτάξωμεν λοιπὸν ἐ- νώπιόν μας τὰ, τε τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Ρω- μαίων πολιτείας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐργα, ὅπως μάθωμεν τί ἡδυνάτό τις νὰ προσδοκῇ ἐκ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς δυνάμεως ἐκατέρων, ἐάν πρὸς ἀλλήλους ἀντετάτταντο. Τὰ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πεπραγμένα πολυθρύλητα ἐγένοντο καὶ πασίγνωστα, καθότι πλείστοι συγγραφεῖς ἀπέκαμον ἀφηγούμενοι ταῦτα. Ὁ δὲ Πλούταρχος, ὁ τοὺς βίους φιλοπονήσας τῶν μάλλον ἀνδρείων καὶ με- γαθύμων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀμυγνάντων ἀν- δρῶν, προσημιάζων ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ζῆ-

ὑπὸ βίας μετὰ πολλοὺς κινδύνους καὶ κημάτων
ἠδυνήθησαν ἐν μακρῷ χρόνῳ δικστήματι νὰ ἐξο-
λοθρεύσωσιν αὐτοὺς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νὰ συνδια-
λαγῶσι καὶ ἐνωθῶσι μετ' αὐτῶν.

Ναὶ μὲν ἐπὶ πολλαῖς ἀρεταῖς ἐπὶ κινήθησιν οἱ, περὶ ὧν ὁ λόγος ἀνωτέρω, Ῥωμαῖοι στρατηγοί, καὶ ὄντως ἀξιοὶ τῶν ἐπαίνων ἐγένοντο· ἀλλὰ ποῖως πρὸς ἀνάδειξιν τελείου στρατηγοῦ ἀρετῆς ἐστερήθη ὁ Ἀλέξανδρος; Τίς μᾶλλον αὐτοῦ ἐν πλείοσι παρέστη μάχαις; Τίς μᾶλλον αὐτοῦ ἐπεδειξάτο μείζονα τόλμην ἐν τῷ ἀναδέχεσθαι, μείζονα ἐπιμονὴν ἐν τῷ ἐξακολουθεῖν, μείζονα δὲ πέλιδά ἐν τῷ ἀνύειν τὰς ἐπιχειρήσεις; Τίς στρατηγὸς μᾶλλον αὐτοῦ ἐτιμήθη καὶ ἡγαπήθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του; Τίς μᾶλλον αὐτοῦ ἐπεθύμησε δόξαν καὶ ἐξουσίαν; Ὡστε αἱ ἀρεταὶ ἔκαῖναι, αἵτινες, ἐν πολλοῖς μεμερισμέναι, ἀξίους μεγάλης δόξης κατέστησαν πολλοὺς στρατηγούς, ἐν αὐτῷ μόνῳ κατ' ἐξοχὴν ἐπεσωρεύθησαν. Ἐμελλεν ἄρά γε ἡ εἰς Ἰταλίαν μετὰ βίχαις νὰ πτοήσῃ τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις ἀτρόμητος ἐράνη ἐν τῷ εἰσδύσαι εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ἀραβίας καὶ ἐν τῷ ἐπιχειρήσαι τοσαύτης ὁδοπορίας εἰς χώρας ἀγνώστους, οὐδενὶ ἄλλῳ, εἰμὴ τῇ τόλμῃ καὶ τῇ δαιμονίῳ αὐτοῦ εὐφυίᾳ πεποιθὼς, ὅτι ἡδύνατο ἑαυτὸν τε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἀβλαβῆ νὰ ἐπαναγάγῃ; Ἀλλῶς τε καὶ λίαν εὐχερὲς ἀπέβαινεν αὐτῷ ὁ εἰς Ἰταλίαν διάπλους, ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ εὐρισκομένης τῆς ἡδὴ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του χειρωθείσης Ἑλλάδος. Παρεκτὸς δὲ τῶν ἐπιτηδείων, ἅτινα ὑπισχνούντο νὰ πορίζωσιν αὐτῷ ἢ, τε εὐφορὸς χώρα καὶ ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἰσχύς, δὲν ἡδύνατο ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐλπίσῃ τὴν ὑποδοχὴν καὶ βοήθειαν τῶν τοσούτων ἑλλήνων φανερῶν τῶν Ῥωμαίων πολιτείαις λαῶν; Διότι οὗτοι δὲν ἤθελον πάντως ἀποποιηθῇ τῇ εἰς μέγαν ἡγεμόνα, οἷος ὁ Ἀλέξανδρος, ὑποταγὴν, ὅπως διαφύγωσιν ἐκείνην πόλεωός τινος, ὑπ' αὐτῶν ἰσοδυνάμου νομιζομένης, καὶ πρὸς τὴν ἑκπαλαί διετέλουν πεισματωδῶς ἐρίζοντες. Μάλιστα δὲ τὸ μῖσος καὶ ὁ φθόνος, ὃν ἔτρεφαν κατὰ τοῦ μεγαλείου τῶν Ῥωμαίων, ἤθελε, πρὸς ὠφέλειαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐροπλίσαι πάντα αὐτοὺς κατ' ἐκαίνων. Ἐπ' αὐτῷ τούτῳ δὲν προσεκλήθη ὁ Πύρρος ὑπὸ τῶν Σαυιτιῶν καὶ τῶν Ταρεντινῶν εἰς Ἰταλίαν; Διὰ

τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν πολλὰ τῶν πόλεων, αἵτινες ὑπῆκουον πρότερον τοῖς Ῥωμαίοις, δὲν ὑπέκυψαν αὐτοθελήτως τῷ Ἀνίβω, ἐξενεχθεῖσαι ὑπὸ τῆς λύπης μᾶλλον ὅτι ἤρχοντο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἢ ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ καταπιεσθῶσιν ὑπὸ τῶν ὀπλων τῶν Καρχηδονίων;

Ἀπομένει νῦν κατὰ τι ν' ἀποβλέψωμεν πρὸς τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Ῥωμαίων. Ὁ μὴ βουλούμενος δὲ ἐν τῇ ἐρεύνῃ ταύτῃ ἐκουσίως ν' ἀπατηθῇ, θέλει εὐχερῶς διακρίνει πρότερον τῶν μερῶν ὑπερεῖχεν. Ἐπειδὴ εἰ μὲν προσήκει νὰ ἐκτιμῆσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν πολεμούντων, τίς δύναται ν' ἀμφισβᾷ ὅτι οἱ στρατοὶ τοῦ κυριάρχου τοσούτων ἐπικρατειῶν δὲν ἐμελλον πολλῶ νὰ ὑπερέχωσι κατ' ἀριθμὸν ὅσους ἠδύνατο νὰ συλλέξῃ μία μόνη, καὶ τοὶ λίαν πολυάνθρωπος καὶ πολεμικὴ, οἷα ἡ Ῥώμη, πόλις· καὶ εἰ μὲν ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ μόνων τῶν Μακεδόνων τοῦ ἠθέλησε τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ νὰ ἐπιχειρήσῃ, τοῦτο ἐξ ἰδίας προκρίσεως καὶ γνώμης προῆλθε μᾶλλον, ἢ ἐξ ἀδυναμίας· καθότι ἐκεῖνος ἐδόξαζεν ὅτι κατὰ τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις ἀρμοδιώτερον ἦν στρατός τις ἐξ εὐαρίθμων, ἀλλ' ἐμπειροπολέμων στρατιωτῶν συγκροτούμενος, ἢ τὸ μέγα πλῆθος, ὅπερ δυσχρηστὶς καὶ σύγχυσις ἐπάγει συνεχέστερον, ἢ ἀρωγὴν. Ὅθεν, μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Δαρείου συστήσας τὸ αἰμυνηστὸν ἐκεῖνο τάγμα, τὸ ἐκ τριάκοντα χιλιάδων νέων συγκροτούμενον, ἡρημένων μὲν ἐκ τοῦ ἀνθους πολλῶν χειρωθεῖσων ἐπαρχιῶν, ἐξελασκμένων δὲ ἐν τῷ Μακεδονικῷ στρατῷ, ὠλιγώρησε τοὺς ἑαυτοῦ Μακεδόνας, οἷς ἐπέτρεψεν, ὥς ἄδεται, τῇ αἰτήσῃ αὐτῶν ἐκείνων, μόνον κατὰ χάριν καὶ πρὸς ἀμοιβὴν τῶν κόπων τῶν ν' ἀκολουθήσωσι τὰς σιμαίαις τοῦ καὶ νὰ μεταβῶσι μετ' αὐτοῦ εἰς τὰς Ἰνδίας πρὸς ἀναζήτησιν νέων ἄθλων. Ἀλλὰ περὶ τῆς μεγάλης ἐν τῷ στρατεύματι αὐτοῦ ἐπικρατούσης πειθαρχίας ἀξιόχρεων μαρτυρίαν παρέχουσιν ἡμῖν αἱ τοσαῦται οὕτως ἐπιτυχῶς τελεσθεῖσαι μάχαι, ἡ κυρίως τοσούτων πόλεων, αἱ μακραὶ ὁδοιπορίαι, ἡ διπνεκὴς ἀσκησις ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς. Ἐκ τούτων δ' ἀπάντων καταφαίνεται ὅτι οὐδεὶς στρατός, ὑπῆρχε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μᾶλλον ἐμπειρος, μᾶλλον ἐπιτήδειος ἐν ταῖς πολεμικοῖς, μᾶλλον εὐπειθὴς τῷ ἡγεμόνι, καὶ μᾶλλον ἀκριβὴς περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν πάσης στρατιωτικῆς ἐπιταγῆς ἐκείνου τοῦ στρατοῦ, ὅν ἤγαγεν ὁ Ἀλέξανδρος. Μέχρι τῆς σήμερον εἰσέτι πολυθρόνλητος διατελεῖ ἡ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου εἰθισμένη στρατιωτικὴ παράταξις, ἥτις φάλαγξ ἀπεκλήθη. Ἐν ταύτῃ τὰ τῶν στρατιωτῶν στίσις, πυκνὴ, οἰοῖται πλέγματι συμπαρεταγμένα καὶ ὑπὸ μεγάλων ἀσπίδων περισκεπόμενα, συνετέλουν ἀσφαλέστατον καὶ πυκνότατον στρατιωτικὸν σῶμα, δυνάμενον εὐσταθῶς ν' ἀντιστῇ εἰς οἰανδήποτε τῶν πολεμίων προσβολήν.

Παρατηρεῖ παρακατιῶν ὁ Λίβιος ὅτι τὰ βουλευματα μιᾶς συνετωτάτης Γερουσίας, οἷα ἡ τῆς Ῥώμης, ὥφειλον νὰ ὑπερισχύσῃ τῶν ὑπὸ ἐνὸς μόνου

ἀνδρός, οἷος ὁ Ἀλέξανδρος, διασκέψων, μὴ ἀναλογιζόμενος τὸναντίον, ὅτι ἐπὶ τῶν μεγάλων ἐπιχειρημάτων, καὶ ἐν ὧρα πολέμου μάλιστα, δεῖται τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας καὶ τῆς κυριαρχίας ἐνὸς μόνου. Οὕτως ἔκρινον καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες κατὰ τὰς κρίσιμους περιπτώσεις προσέτρεχον εἰς τὴν ἀνάδειξιν Δικτάτορος, ὅστις ὠρεσμένως δὲν εἶχεν ἐντολὰς, ἀλλὰ μόνον τὸ καθήκον τοῦ προνοῆσαι ἵνα μὴ πάθῃ κακὸν τι ἢ δυσάρεστον ἡ πόλις. Ἀλλὰ, καὶ τοὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ ἐξουσία ἢ τὸ σέβας πρὸς τὸν Δικτάτορα, βραχυχρόνιον καὶ οὐχὶ ἀνεύθυνον ἄρχοντα, δὲν εἶναι παραβλήτῃ πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς δυνάμεως ἐνὸς βασιλέως, καὶ ἐνὸς μάλιστα τοσούτου μεγάλου καὶ ἀξιοστίμου, ὥς ὁ Ἀλέξανδρος. Πολλὰκις ἐν Ῥώμῃ, προκειμένου περὶ ἀποστολῆς ἀναπληρωτικῶν ἀνδρῶν εἰς τὸ στρατεῦμα, διηγέρθησαν ὑπὸ τῆς αὐθαδεῖας τῶν ἀρχόντων ἄκαυτοι ἐριδες, ἐξ ὧν διεκωλύθη ἡ τῶν στρατιωτῶν καταγραφή. Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον συνέβη τῷ Ἀλεξάνδρῳ, παρ' ὃ καὶ μόνον παρέκειτο ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ καὶ ἡ ἄκρα ἐξουσία, μὴ ἐλλειπόντων ὅμως αὐτῷ καὶ τινῶν πιστοτέρων φίλων, μεθ' ὧν εἴωθε βουλευέσθαι, εὐαρίθμων καὶ μὲν, ἀλλὰ νουεχῶν καὶ εἰς μόνον ἀποβλεπόντων τὸ ὄφελος τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, ἐξ οὗ καὶ ἅπαν τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν ἐξηρτάτο. Καὶ τοιοῦτοι ὄντως οἱ σύμβουλοι ὁρεῖλουσιν εἶναι ἐπὶ τῶν σπουδαίων ἔργων, ὅπως ὠρίμως περὶ αὐτῶν ἀποφασίζωσι καὶ τελέως ἐκτελῶσιν αὐτὰ, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει ἐνθα πολλοὶ ἐξουσιάζουσι μετ' ἴσης μὲν δυνάμεως, ἀλλὰ μετὰ διαφόρων συχνάκις σκοπῶν καὶ φρονημάτων.

Ἐτι δὲ καταφανέστερον γανήσεται τὸ ἐνδεχόμενον ἀποτέλεσμα τοῦ πρὸς Ἀλέξανδρον πολέμου τῶν Ῥωμαίων, ἐὰν διὰ τοῦ νοός ὀλίγα περαιτέρω χωροῦντες ἀνασκοπήσωμεν τὰ τῶν ἐπομένων χρόνων γεγονότα. Διήρκεσεν ὁ πρῶτος τῶν Καρχηδονίων πόλεμος ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρα ἔτη, καθ' ἃ ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῆς Ῥώμης ἐξησθενήσθη μὲν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπεσβέσθη τὸ κράτος τῶν Καρχηδονίων, οἵτινες μετ' οὐ πολὺ αὐθις ἠγέρθησαν ὅπως κατατρέξωσιν αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους νικητὰς τῶν. Ὅτε δὲ ὁ Ἀννίβας μετὰ τεσσαράκοντα πέντε ἔτη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῆς πόλεως Ῥώμης λαβοῦσης ἤδη μεγάλην ἐπίδοσιν κατὰ τὴν ἰσχύϊν καὶ δόξαν, ἐπῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ κατὰ τῆς Ἰταλίας, οὐ μόνον ἡ τῶν Ῥωμαίων πολιτεία ἀπεγυμνώθη πάσης σχεδὸν τῆς ἥς ἐκράτει χώρας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ πόλις Ῥώμη περιήλθεν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους. Ἀλλως δὲ ὁ Ἀννίβας οὐκ ἦν ὁ Ἀλέξανδρος, διότι οὔτε τὴν τύχην, οὔτε τὰς δυνάμεις, οὔτε τὴν ἐξουσίαν εἶχεν ἐκείνου. Ἦγαγε τὸ στρατεῦμα διὰ ξηρᾶς καὶ δι' ἐκτεταμένης πορείας, στερούμενος πάσης ἀρωγῆς, ἀποκλεισμένης οὐσῆς τῆς θαλάσσης ἐνεκα τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων κατοχῆς τῆς Σικελίας καὶ διὰ τὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ αὐτῶν. Οὐχ ἥττον δὲ τῶν ἐχθρῶν τοῦ καὶ αὐτοὶ οἱ συμπολίται του, ἀντίπαλοι ὄντες τῆς δόξης αὐτοῦ,

ἐμποδῶν αὐτῇ ἐγένοντο κατὰ τὴν ἐπὶ ξένης δια-
τήρησιν τῶν στρατευμάτων του. Οὐδὲν ὁμῶς τοι-
οῦτον ἀπαντῶμεν παρ' Ἀλεξάνδρῳ, ὅστις ἠδύνατο
μάλιστα διὰ βραχέως διάπλου νὰ μεταβιβάσῃ τὸν
στρατὸν του εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ
προσπορισθῇ εὐκόλως πάντα τὰ ἐπιτήδεια. Οὐδὲ
δύναται τις τῷ Ἀλεξάνδρῳ νὰ προσάψῃ ἐκεῖνο, ὅπερ
ἤττονα ἑαυτοῦ κατέστησε τὸν Ἀννίβαν, ὅτι δηλ.
ναὶ μὲν ἀνεγνώριζε νὰ νικᾷ, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ μετα-
χειρίζηται τὴν νίκην· διότι ὁ Ἀλεξάνδρος ἰδιά-
ζοντα ἔσχε χαρακτῆρα μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ
προτερημάτων, τὴν ζέσιν καὶ γοργότητα ἐν τῷ
ἀνύειν τὸ στάδιον τῶν νικῶν του, ὥστε οὐδὲν κώ-
λυμα, οὐδεὶς κίνδυνος κατέσχευεν αὐτὸν οὐδέποτε,
οὐδ' ἐπὶ μικρὸν, τοῦ καλῶς χρῆσθαι τοῖς εὐεργε-
τήμασι τῆς εὐμενοῦς τύχης· διὸ καὶ ἀφορμὴν ἔλα-
βεν ὁ Πλούταρχος τοῦ παραστήσαι τὸν Ἀλέξαν-
δρον ὁμιλοῦντα περὶ ἑαυτοῦ καὶ λέγοντα, ὅτι οἱ
ἀπονεμόμενοι αὐτῷ ἔπαινοι ὠρεῖλοντο εἰς τὰ πλεο-
νεκτικὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀρετῆς μᾶλλον, ἢ εἰς
τὴν εὐμένειαν τῆς τύχης.

Ἐξ ἀπάντων τούτων λοιπὸν δυνατὸν τεκμαίρε-
σθαι ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ ἀρχόμενος ἔλεγον, ὅτι μεταξὺ
τῶν καλλιωτέρων καὶ εὐτυχιστέρων τῆς πόλεως
Ῥώμης γεγονότων δύναται τις νὰ συγκαταλέξῃ, ὅτι
τῷ μεγάλῳ Ἀλεξάνδρῳ δὲν ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα τοῦ
ἐκστρατεῦσαι πρότερον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἢ ὅτι ἡ
ζωὴ αὐτοῦ δὲν παρετάθη ὅπως δυνήθῃ νὰ μεταβῇ
ἀκολουθῶς· καθότι, τούτου γενομένου, ὠρεῖλεν ἡ
πολιτεία ἐκεῖνη ἢ νὰ καταβληθῇ ὑπὸ τοσούτῳ ὑ-
περτέρου δυνάμεως, ἢ, μετριώτερον εἰπεῖν καὶ εὐ-
λαβέστερον πρὸς τὸ τῆς Ῥώμης μεγαλεῖον, νὰ
τρέξῃ τὸν περὶ ἀπωλείας τῆς Τύχης αὐτῆς κίνδυ-
νον. Καὶ ὅλῳν ὅτι ὁ εὐτυχὴς ἐκεῖνος δαίμων, ὅστις
εἰς τὸν ὑπέρτατον τοῦ μεγάλου καὶ τῆς εὐμε-
ρίας βαθμὸν ἤγαγεν ἑκάτερα τὰ κράτη ἐκεῖνα, ἀ-
πέστησεν αὐτὰ, ὅπως τὰ ὅπλα των μὴ συγκρου-
σῶσι πρὸς ἀλλήλα, ἐξ ἧς συναντήσεως ὠρεῖλον,
ἐάν ὅχι ν' ἀφανισθῶσι παντάπασιν αἱ δυνάμεις,
ἀλλὰ ν' ἀμαυρωθῇ τοῦλάχιστον τὸ ὄνομα καὶ ἡ
δόξα ἐνός ἐξ αὐτῶν. Τοῦτο δὲ δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι
κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους συνέβη καὶ
εἰς δύο μεγίστους καὶ εὐτυχιστάτους ἡγεμόνας, εἰς
τὸν Αὐτοκράτορα Κάρολον τὸν Πέμπτον καὶ εἰς τὸν
Σουλτᾶνον Σουλεϊμᾶνον, οἵτινες ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκ-
μάσαντες ἐποχῆς, καὶ, ἐάν ἐνεκα τοῦ διαφόρου αὐ-
τῶν θρησκευματος ἐπιτρέπηται ἡ παραβολὴ αὕτη,
διαμιλλώμενοι πρὸς ἀλλήλους κατὰ τε μεγαθυ-
μίαν καὶ πολεμικὴν ἀρετὴν, φαίνεται, ὅτι εἴτε
αὐτοπροαιρέτως ἀπέφενον συνάντησιν τινα, εἴτε ἐ-
νεκα λανθάνουσας τινὸς δυνάμεως ἀπ' ἀλλήλων
ἀφίσταντο, ὥστε οὕτω δὲν διεκινδύνευσαν τὴν δό-
ξαν ἐκείνην, ἣν μετὰ τοσούτων καμάτων καὶ κιν-
δύνων ἐκτήσαντο ἐν ἀλλοῖς κατ' ἀλλῶν ἐχθρῶν πο-
λέμοις. Ἀλλ' ἐξαιρέτως μετὰ μεγάλου θαυμασμοῦ
παρὰ πάντων παρετηρήθη, καὶ εἰς τὴν εἰρημένην
αἰτίαν ἀπεδόθη, ὅτι, εἰ καὶ ἀρίχθησαν ἀμφοτέ-
ρων τῶν ἡγεμόνων τὰ στρατεύματα, πολυάριθμα

ὄντα καὶ ἰσχυρότατα, εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Αὐ-
στρίας, καὶ λίαν προσῆλθον ἀλλήλοις, ἐπὶ σκοπῷ,
ὡς ἐφαίνετο, νὰ δοκιμάσωσι τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις
καὶ τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν, ματαίᾳ ἀπέβη ἡ ἐκατέ-
ρωθεν πολεμικὴ παρασκευὴ, μὴ μετακινήσαντος τοῦ
Σουλεϊμᾶνου τὴν στρατιάν του, ὅπως, ὡς πρότερον
ἀνεκέρυξε, προκαλέσῃ εἰς μάχην τοὺς Γερμανοὺς, μηδὲ
θελήσαντος τοῦ Καίσαρος ν' ἀπαγάγῃ τὸ στράτευμα
ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης, καὶ τοι πρότερον κομ-
παστικῶς ἐκφραχθέντος ὅτι σκοπὸν εἶχε κατ' αὐτοῦ
νὰ ἐπιτεθῇ, ὅπως λάβῃ δίκας τῶν παρελθουσῶν
πρὸς τὸν ἀδελφόν του καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν Γερ-
μανίαν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων ὕβρεων. Ἀλλ' ἐπειδὴ
αἱ παρατηρήσεις αὗται πολλῶ ἀπέχουσι τῆς πα-
ρούσης ἡμῶν προθέσεως, ἀναθέμενοι ταύτας εἰς ἐ-
τέραν ἴσως πραγματείαν (*), περαίνομεν ἐνθάδε τὸν
λόγον.

Ἐν Κερκύρᾳ.

Τ. Α. ῬΩΜΑΝΟΣ.

ΘΗΡΙΟΝ ΖΕΒΩΔΑΝ.

—ο—

Κατὰ τὸ 1764 ἔτος ἐφάνη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς
Γαλλίας Ζεβωδᾶν ὑπερμεγέθους τις λύκος, ὀνομα-
σθεὶς ἐκ τοῦ τόπου *Θηρίον τοῦ Ζεβωδᾶν*, οὗ τινος
τὴν κεφαλὴν παριστᾷ ἡ παρατιθεμένη εἰκονογραφία.
Τὸ θηρίον τοῦτο ἐπὶ δέκα καὶ πέντε μῆνας ἐμάστιζε
μετὰ φρίκης τοὺς κατοίκους καὶ αὐτῆς καὶ τῶν πέ-
ριξ ἐπαρχιῶν, τὸ δὲ ἱστορικὸν αὐτοῦ περιγράφεται
ἐν χειρογράφῳ κειμένῳ ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ
τῶν Παρισίων, οὕτω πως·

α Το θηρίον τοῦτο, ἀφοῦ ἐπέφερεν ἐν διαστή-
ματι τεσσάρων μηνῶν φριζώδη ὄλεθρον εἰς τὰς
πεδιάδας καὶ τοὺς ἀγροὺς τῆς ἐπαρχίας Ζεβωδᾶν,
μετέβη εἰς τὴν τοῦ Ἀγίου Ἀλβανοῦ, ὅπου ἐξηκολού-
θησε νὰ ἀρπάξῃ καὶ νὰ φονεύῃ ὄχι μόνον ζῶα, ἀλλὰ
καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας. Ὁ δὲ τρόμος τοσούτῳ
κατετάρχεε τὴν φαντασίαν τῶν κατοίκων, ὥστε
πολλοὶ καὶ ταρατώδεις ἐγεννήθησαν δοξασταὶ καὶ
αὗτοι μὲν διίσχυρίζοντο ὅτι εἶναι ἄτρωτον, ἑτε-
ροὶ δὲ τέρως τῆς φύσεως, καὶ ἄλλοι παρίστανον αὐτὸ
ὡς ὑπερμεγέθους θηρίον· τινὲς δὲ καὶ διηγούντο
ὅτι ἤκουσαν αὐτὸ ὁμιλοῦν. Ἐνεκα τούτων ὅλων
κοινὴ φήμη ἐπεκράτησεν ὅτι τὸ τέρας τοῦτο εἶναι ὁ
καταχθόνιος δαίμων ὑπὸ μορφήν θηρίου. Ἡ Δημαρ-
χία τῆς Μένδης καὶ τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια τῆς
Λαγγεδόκης ἐψήφισαν 2,200 φράγκων ὑπὲρ τοῦ φο-
νεύσαντος τὸ θηρίον· ἀλλὰ πᾶσαι αἱ προσπάθειαι
ἀπέβησαν ἄνευ ἀποτελέσματος.

» Ἐρημωθέντων τῶν ἀγρῶν, διικηπεισῶν τῶν
μεταξὺ χωρίων σχέσεων, νεκρωθέντος τοῦ τοπικοῦ
ἐμπορίου καὶ κινδυνεύοντων τῶν κατοίκων ὑπὸ τοῦ
λιμοῦ, ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ἐπεμψε κατ' αὐτοῦ
ὀλόκληρον λόγον πυροβολικοῦ βοηθούμενον ὑπὸ χιλίων

(*) Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πραγματεύεται ὁ συγγραφεὺς
ἐν τῷ δεκάτῳ καὶ τελευταίῳ λ. τῷ τοῦ δευτέρου βιβλίου.